

ZONDAG 40.

Verklaring van het zesde gebod.

Nadat God de Heere door middel van het vorige gebod orde onder de mensen gesteld en aan een ieder voorgeschreven heeft, hoe zij zich onderling in deze orde hebben te gedragen, gelast Hij nu verder, hoe de mensen zich jegens elkaar zullen gedragen in liefde en gerechtigheid, zonder elkaar kwaad te doen. De goederen die de mensen bezitten, waarin zij elkaar veelal onrecht aandoen, zijn voornamelijk:

1. Het leven.
2. Het lichaam.
3. De rijkdommen of tijdelijke have.
4. Een goede naam. Dat wij in niet één van al deze goederen elkaar mogen verongelijken, wordt van nu af in de volgende geboden van de Tweede Tafel in volgorde verboden. En aangezien 's mensen *leven* het allerkostbaarste goed is, dat de mens tijdelijk bezit, Job 2 : 4, en dat leven, als het eenmaal verloren is, niet opnieuw hier kan worden opgericht, daarom wordt allereerst en vooral in dit *zesde gebod* verboden, dat men zijn naaste van het leven zou beroven, of doden; welk gebod in deze Zondag verklaard wordt. En om dat dan juist te kunnen verstaan, moet men - aangezien het verbiedenderwijs voorgesteld wordt - volgens de eerste algemene regel van verklaring, deze twee stukken opmerken: 1. Wat hier *verboden* wordt, Vraag 105 en 106. 2. Wat hier *geboden* wordt, Vraag 107.

HET ZESDE GEBOD.

Ex. 20 : 13. *Gij zult niet doodslaan.* Deut. 5 : 17: idem.

Vraag 105. Wat eist God in het zesde gebod?

Antwoord. Dat ik mijn naaste noch met gedachten, noch met woorden of enig gebaar, veel minder met de daad, door mijzelf of door anderen ontere, hate, kwetse of dode a); maar dat ik alle wraakgierigheid afiegge b), ook mijzelf niet kwetse of moedwilliglijk in enig gevaar begeve c); waarom ook de overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren d).

- a) Matth. 5 : 21v.; 26 : 52. Gen. 9 : 6.
- b) Ef. 4 : 26v., Rom. 12 : 19, Matth. 5 : 25, id. 18 : 35.
- c) Rom. 13 : 14, Kol. 2 : 23, Matth. 4 : 7, Hand. 27 : 21.
- d) Gen. 9 : 6, Ex. 21 : 14, Matth. 26 : 52, Rom. 13 : 4.

Verklaring.

(Lansbergen. De uitwendige dienst van God, die wij aan Hem bewijzen door de naastenliefde, bestaat uit twee delen. Allereerst, uit de plichten van degenen die

onder iemand staan, jegens degenen die over hen gesteld zijn en omgekeerd. Ten tweede, in het behouden van de dingen, die de naaste betreffen. Nu dus in het vijfde gebod gesproken is over de plichten van degenen die onder anderen staan, en zo ook van degenen die hun superieuren zijn, jegens elkaar, zo volgt nu, dat men zal handelen over hetgeen behoort tot het behouden der dingen, die van de naaste zijn. De Heere stelt dit deel in Zijn wet voor middels de vier volgende geboden, waarin Hij leert, dat wij het leven, de kuisheid, de goederen en de goede naam van onze naaste ijverig moeten behouden en verdedigen. En allereerst handelt de Heere over de bewaring van het leven, en dat zeer geschikt. Want aangezien in het vorige gebod gehandeld is over de ouders, door middel van wie God ons het lichaam en het leven schenkt, daarom wordt zeer terecht in de tweede plaats de bewaring van het leven geboden. Ja, omdat onder alle dingen die ons of onze medemensen aangaan en toekomen, geen ding zo kostelijk is als het leven - want „Huid voor huid, en al wat iemand heeft, zal hij geven voor zijn leven”, Job 2 : 4 (zoals de satan zelf toegeeft) -, en omdat dit gebod de grondslag vormt voor de volgende geboden, daarom wordt ons de inzetting daarvan zeer terecht geplaatst voor de andere (geboden n.l.), omdat ons leven daardoor van alle onrecht en gevaar bevrijd wordt. Maar om de betekenis van dit gebod goed te verstaan, moet men op twee dingen letten. Allereerst: Wat God in dit gebod verbiedt; en ten tweede: Wat God in dit gebod gebiedt. Want hier, in dit gebod, worden twee dingen gesteld, waarvan het ene ons aanwijst wat wij niet doen moeten: „Gij zult niet doodslaan”; en het andere, wat wij wel moeten doen: „Gij zult het leven van uw naaste onderhouden, bewaren en beschermen.”) Het doel van dit gebod is, dat het leven en de gezondheid van het lichaam behouden worden. Daarom worden hier alle dingen geboden, die tot behoud van ons eigen leven, en van dat van anderen behoren. Daarentegen worden alle dingen verboden, die tot ondergang daarvan strekken, d.w.z. alle onrechtvaardige kwetsingen en begeerten om te kwetsen en het aanbrengen van die kwetsingen.

(Lansbergen, Bastingius. Het eerste, namelijk het verbod, wordt in de Catechismus in de twee eerste Vragen 105 en 106 verklaard. In Vr. 105 worden alle dingen opgesomd, die in dit gebod uitdrukkelijk verboden werden, alsook de bevestiging van dit gebod. De volgende Vraag verklaart dezelfde leer nog wat volkomener. Het tweede, namelijk het gebod, of hetgeen ons hier geboden wordt, wordt in Vraag 107 verklaard.

Allereerst worden in de Catechismus zeven zonden en ondeugden genoemd, die God hier verbiedt, waarvan de eerste is: „*Dat ik mijn naaste niet ontere.*” Deze ontering betekent niets anders, dan wanneer men op onrechtvaardige wijze aan de eer van de naaste te kort doet, en hem een niet verdiende schande of smaad aandoet. En aangezien ze in strijd is met de liefde tot de naaste, en ze de vrede verstoort, die wij met onze naasten behoren te houden, en ze dus de weg bereidt tot de doodslag, daarom wordt ze hier ongetwijfeld verboden, en daarom moet ze ook door een christen gemeden worden. Zoals alle kwetsing en doodslag wordt ook deze ontering de naaste aangedaan: óf met gedachten, óf met woorden, óf met enig gebaar, óf metterdaad; en dit geschiedt óf door onszelf óf door (middel van) anderen. En dat alles bijeen wordt hier verboden.

1. Met *verkeerde gedachten* mogen wij onze naaste niet onteren of kwetsen of doodslaan, omdat God de Heere het hart aanziet, en wil hebben, dat het rein is en met liefde tot de naaste vervuld. De aardse rechters letten slechts op de daad, om die te bestraffen. Maar God heeft ook over het hart te gebieden, en Hij doorschouwt dat, om ook te richten over hetgeen de mens onbekend is en waar het menselijke recht stilstaat. Bovendien, omdat deze verkeerde gedachten de wortel van de doodslag zijn. Want

voordat de doodslag plaatsheeft of enig ander letsel toegediend wordt, komt ze reeds in de gedachten op, en wordt dat met het hart voorgenomen; zoals Christus onderwijst, Matth. 15 : 19: „Want uit het hart komen voort boze bedenkingen, doodslagen, overspelen”, enz. Daarom verklaart Gods Woord, dat hij die letsel of doodslag tegen zijn medemensen beraamt en zich in zijn hart voorneemt en zulk kwaad toelaat, dat die voor God aan de doodslag schuldig is, ja, reeds doodslag in zijn hart gedaan heeft.

2. Met *woorden*; zoals Christus deze wet tegenover de verdraaiing der Farizeeën getrouw uitlegt, Matth. 5 : 22: „Wie tot zijn broeder zegt: Raka! die zal strafbaar zijn door den Groten Raad; maar wie zegt: Gij dwaas! die zal strafbaar zijn door het helse vuur.” Dus, wie een achterklapper is tegen zijn naaste, die overtreedt ook deze wet, en slaat er met één slag drie tegelijk dood, namelijk 1. zichzelf, 2. degene die aan zijn achterklap geloof hecht, en 3. degene, die hij met zijn achterklap kwetst. Terecht weert hem dus de profeet David van de berg des HEEREN, zeggende in Ps. 15 : 3, dat hij op de berg des HEEREN wonen zal, „die met zijn tong niet achterklapt, zijn metgezel geen kwaad doet, en geen smaadrede opneemt tegen zijn naaste.” Dat was de zonde van Simeï, de zoon van Gera (2 Sam. 16 : 5, die de vluchtende David en alle knechten van de koning met stenen gooide en hem vloekte, zeggende: „Ga uit, ga uit, gij man des bloeds en gij Belialsman! De HEERE heeft op u doen wederkomen al het bloed van Sauls huis, in wiens plaats gij geregeerd hebt; nu heeft de HEERE het koninkrijk gegeven in de hand van Absalom, uw zoon; zie nu, gij zijt in uw ongeluk, omdat gij een man des bloeds zijt.” Dat was ook de boze daad van degenen, die aan koning Saul de onware boodschap brachten (1 Sam. 24 : 10), dat David het ongeluk van de koning zocht; tegen wie hij zeer hevig klaagt in Ps. 64. Want hij zegt, dat zij „hun tong scherpen als een zwaard, een bitter woord aanleggen als hun pijl, om in verborgen plaatsen den oprechte te schieten” (Ps. 64 : 4v.). En werkelijk! zoals de naaste met vergiftige pijlen doorschoten wordt, zo ook met woorden en valse laster. Daarom wordt dit soort doodslag hier ook in dit zesde gebod verboden.

3. Met enig *gebaar* mag de naaste geen smaad worden aangedaan, zoals namelijk met wenken, tekenen, vertrekken van het gezicht, enz. Ja, de naaste mag men niet zuur aankijken. Want dat bestraft de Heere in de broedermoordenaar Kaïn (Gen. 4, die de eerste overtreder geweest is van deze wet, als Hij zegt: *Waarom zijt gij ontstoken? En waarom is uw aangezicht vervallen?*

4. Met de *daad* of met *werken* mag men de naaste geen onrecht of smaad aandoen. Want als het niet geoorloofd is, om het in gedachten, of met enig gebaar, of met woorden te doen, dan nog veel minder met de daad zelf.

En het is niet voldoende, dat *wijzelf* ons van zulke verboden zonden onthouden, maar ook mogen wij niet *door* (middel van) *anderen* iemand letsel aandoen. Want hetzij wij stilzwijgen, of dat wij iemand anders opdracht geven om onze naaste letsel aan te doen, dat houdt God ongetwijfeld voor onze daad en voor ons werk. Zo waren aan doodslag ten enenmale schuldig: *Saulus*, die bewilligde in de dood van Stefanus (Hand. 7 : 58 en 8; en de *Joden*, die in Christus' dood bewilligden (Matth. 27 : 22v.), en *David*, die Joab beval, dat hij Uria vooraan zou plaatsen tegenover de sterkste strijd en dat hij zich van achter hem af moest keren, opdat hij verslagen werd en sterven zou (2 Sam. 11 : 14v.); evenzo *Izebel*, toen zij schreef (1 Kon. 21 :, dat de oudsten valse getuigen moesten huren tegen Naboth, de Jizreëliet en hem moesten doden. Want aldus spreekt Petrus tot de schare, die in Christus' dood bewilligde (Hand. 2 : 2: „Dezen, door den bepaalden raad en voorkennis Gods overgegeven zijnde, hebt gij genomen en door de handen der onrechtvaardigen aan het kruis gehecht en gedood.” En tot David zegt de profeet Nathan (2 Sam. 12: „Gij hebt Uria, den Hethiet, met het zwaard verslagen en zijn huisvrouw hebt gij u ter vrouw genomen en hem hebt gij met het zwaard der kinderen Ammons

doodgeslagen.” En tot Achab zegt de profeet Elia (1 Kon. 21 : 1: „Hebt gij doodgeslagen en ook een erfelijke bezitting ingenomen?” Hieruit is dus duidelijk, dat wij noch door onszelf noch door (middel van) een ander onze naaste letsel mogen toebrengen.

Het tweede, dat in dit gebod verboden wordt, is: „*dat ik mijn naaste niet hate.*” Want omdat de haat de wortel van de doodslag is, zoals wij zullen zien bij de volgende Vraag, is er geen twijfel aan, of zij wordt in dit gebod ook verboden, en moet ze dus door ons vermeden worden.

Het derde is, dat „*ik mijn naaste niet kwetse.*” Want alle kwetsing van de naaste - hetzij die al dan niet geschiedt tot verlamming en verkorting van de ledematen, met wonden of slagen, is in strijd met de liefde Gods, en is de naaste trap tot de doodslag. Daarom stelt de Heere ze dan ook onder de in dit gebod verboden zonden. Want in Lev. 24, bij de wet van de doodslag, plaatst Hij ook die van de kwetsing (Lev. 24 : 19v.): „Als ook iemand aan zijn naaste een gebrek zal aangebracht hebben, gelijk als hij gedaan heeft, zo zal ook aan hem gedaan worden: Breuk voor breuk, oog voor oog, tand voor tand; gelijk als hij een gebrek een mens zal aangebracht hebben, zo zal ook hem aangebracht worden”; welke wet ook elders genoemd wordt (Ex. 21 : 24 en Deut. 19 : 2).

Het vierde is, „*dat ik niet dode.*” Want als het al niet geoorloofd is om onze naaste te kwetsen, veel minder is het geoorloofd om dood te slaan. Want hiertoe behoren de woorden van het gebod: „Gij zult niet doodslaan” (Ex. 21 : 1, waardoor die doodslag verboden wordt, die een privé of bijzonder mens opzettelijk en moedwillig bedrijft. Want als een publiek persoon, d.w.z. een rechter of overheid, de boosdoeners straft, zo iemand zondigt geenszins tegen dit gebod. Want God wil en gebiedt (juist), dat zoiets geschieden zal; zoals in het tweede deel van dit Antwoord bewezen zal worden. En datzelfde dient men ook te verstaan van een privé persoon, wanneer die op een eenzame plaats, waar hij door anderen niet ontzet of geholpen kan worden, een moordenaar, die hem aanvalt, teneinde zijn leven te behouden, doodslaat. Want in zo'n geval wordt die persoon door de wetten en door de overheid gewapend. En ook, indien iemand onvoorziens en toevallig iemand anders doodslaat, terwijl hij een geoorloofd werk doet zo iemand zal in geen geval voor een doodslager gehouden of als zodanig gestraft worden. Want voor zulke lieden heeft God enkele vrijsteden verordend (Ex. 21 : 13 en Num. 35 : 10v.), en Hij voegt er de reden bij, waarom Hij niet wil, dat hij gestraft zal worden, n.l. omdat hij hem niet heeft nagejaagd, maar omdat God „hem zijn hand heeft doen ontmoeten” (Dein. 19 : 2 en Jozua 20 : 2). Zo blijkt dus, dat in dit gebod alleen zulke doodslagen verboden worden, die door een privé persoon met opzet en moedwillig gedaan worden, en dat wij ons dus daarvoor moeten wachten. Om ons tot gehoorzaamheid aan dit gebod aan te sporen, stelt ons de Schrift tweeërlei billijkheid voor, waarop dit gebod gegrond is: Namelijk dat een mens is 1. *Gods beeld*, en 2 *ons vlees* (Gen. 9 : 6). Want wij, zijn naar Gods beeld geschapen, en wel „uit énen bloede” (Hand. 17 : 2). Daarom moeten wij ons van deze boze daad onthouden, opdat wij Gods beeld niet schenden, of tegen ons eigen vlees wreedheid betonen.

Het vijfde, dat hier verboden wordt, is *wraakzucht*, wanneer iemand tegen hem, die hem onrecht aandeed - hetzij persoonlijk, of door middel van iemand anders! - begeert straf gesteld en vergelding gedaan te worden, volgens zijn eigen goedvinden en believen. Want dat is ook in strijd met de naastenliefde, en bereidt de weg voor doodslag; zoals hierna nog nader uiteengezet zal worden. Daarom geeft Christus ons daartegen dit gebod (Matth. 5 : 3: „Dat gij den boze niet wederstaat”; en Paulus (Rom. 12 : 1 vermaant

de gelovigen: „Wreekt uzelf niet, beminden, maar geeft den toorn plaats; want er is geschreven: Mij komt de wraak toe; Ik zal het vergelden, zegt de Heere.”

Het zesde is „*dat ik ook mijzelf niet kwetse.*” Dat wil zeggen, dat ik niet de handen aan mijzelf sla en mijzelf niet dode. Want aangezien de Heere absoluut alle doodslag verbiedt, is het zeker, dat Hij ook verbiedt, dat ik mijzelf zou doden. Want hetgeen u niet toegestaan is om een ander te doen, dat is u ook niet toegestaan om uzelf te doen; aangezien de regel voor de naastenliefde ontleend moet worden aan de liefde, waarmee wij onszelf liefhebben; en aangezien elk mens van nature een liefde tot zijn leven ingeplant is, zodat hij „huid voor huid, en al wat iemand heeft, zal geven voor zijn leven”, Job 2 : 4. Hoewel dus de rechtsgeleerden en filosofen van mening zijn, dat zij die uit ongeduld of verdriet in 't leven zichzelf ombrengen, geenszins te bestraffen zijn, maar slechts alleen degenen, die vanwege het bewustzijn van hun boze daden zichzelf doden. En daarom prezen zij de dood van Calamis, de gymnosofist; van Hercules, die zichzelf op de berg Oeta in het vuur geworpen heeft; van Empedocles, van Cato Uticensis, van Lucretia Collatina, en van anderen, die zichzelf hebben omgebracht. Maar hierin hebben zij zeer grof gedwaald. Want zij doen de menselijke natuur onrecht aan, die op enige wijze jegens zichzelf wreedheid betonen; omdat - zoals de Apostel zegt: (Ef. 6 : 2) „niemand zijn eigen vlees gehaat heeft.” Daarom worden ook in de Schrift misprezen en veroordeeld: Saul, Achitofel en Judas, die zichzelf hebben omgebracht (1 Sam. 31; 2 Sam. 17 : 23 en Matth. 27. (Want de oorzaken waarom God verbiedt, dat wij zullen doodslaan, zijn enerlei, zowel wat onszelf, als wat anderen betreft; namelijk: 1. Omdat het beeld Gods door ons niet mag vernield worden bij onszelf of bij anderen. 2. Omdat wij allen van dezelfde natuur zijn, voortgesproten (als we zijn) uit de eerste (stam-)ouders. Dus, zoals wij onze naaste niet mogen kwetsen, omdat hij ons vlees is, zo mogen wij dat onszelf ook niet doen, omdat niemand ooit zijn eigen vlees gehaat heeft. 3. Omdat Christus onszelf en andere mensen even duur gekocht heeft. 4. Omdat ook wij, evenals anderen, leden van Christus zijn, die aan Hem verbonden zijn. Aangezien dan deze oorzaken zowel in ons, als in anderen gevonden worden, zo volgt daaruit ook, dat daardoor een ieder zeer nadrukkelijk verboden wordt, om zijn eigen leven of lichaam te kwetsen, te veronachtzamen, of te doden.)

Het laatste, dat God in dit gebod verbiedt, is, dat „*ik mijzelf niet moedwilliglijk in enig gevaar begeve*”; hetgeen met het voorafgaande samenhangt. Want wat betreft degenen die zichzelf roekeloos in gevaar begeven, het hangt van hen niet af, dat ze niet omkomen. Sommigen denken, dat van dien aard Jona's daad geweest is, toen hij wilde, dat men hem in de zee werpen zou (Jona 1 : 1; hoewel anderen van gedachte zijn, dat hij dat juist door Gods ingeving gedaan heeft, opdat in hem een voorbeeld van Christus zijn zou. En er bestaat geen twijfel aan, of de satan heeft Christus tot *dit soort zonde* willen brengen, toen hij Hem op de tinne des tempels plaatste (Matth. 4 : 5-, en Hem aanried, om Zich, als Hij Gods Zoon was, naar beneden te werpen; aan wie Christus ten antwoord gif: „Gij zult den Heere uw God niet verzoeken.” Deze zonde moeten wij dus vermijden, opdat wij niet, door de dood op roekeloze wijze ons, op de hals te halen, de Heere onze God verzoeken. Evenzo moeten wij vermijden, dat wij door allerlei overdaad van brassen, drinken, hoereren, vleselijke lusten, en zo ook door gevaarlijke reizen, Hand. 27, en door tal van andere soortgelijke dingen, onszelf niet willens en wetens letsel bezorgen, verderven en ten onder brengen. En deze en soortgelijke zonden, die daartoe heel gemakkelijk kunnen leiden, verbiedt God

in dit zesde gebod.

Nu volgt de bevestiging of beoefening van dit gebod, welke in de Catechismus aldus wordt uitgedrukt: „*waarom ook de overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren*”, d.w.z. dat God aan de overheid het gebruik van het zwaard heeft toegestaan en bevolen, om daardoor de doodslagers te straffen en te verhinderen, dat er geen doodslagen geschieden Behalve de eeuwige straf (bestaande uit de) verdoemenis, die de doodslagers overkomen zal, tenzij zij zich van harte bekeren (Gal. 5 : 2, heeft God daartegen ook de tijdelijke doodstraf gesteld, al terstond na de zondvloed (Gen. 9 :, als Hij zegt: „Wie des menschen bloed vergiet, zijn bloed zal door den mens vergoten worden; want God heeft den mens naar Zijn beeld gemaakt.” En later in de wet (Ex. 21 : 12 en Lev. 24 : 1: „Wie iemand slaat, dat hij sterft, die zal zekerlijk gedood worden”; welke straf Christus ook onder het Nieuwe Testament gesteld heeft, als Hij zegt (Matth. 26 : 5: „Allen die het zwaard nemen, zullen door het zwaard vergaan.” Daaruit blijkt, dat allen met de dood behoren gestraft te worden, die hun naaste willens en wetens moedwillig doodslaan Want het bloed ontheiligt het land; en voor het land kan geen verzoening gedaan worden over het bloed, dat daarin vergoten is, dan door het bloed van hem, die dat vergoten heeft. En de uitvoering van deze straf heeft God aan de overheden bevolen. Want daartoe heeft Hij ze met het zwaard gewapend. Dat leert de Apostel, als hij van de overheid schrijft (Rom. 13 :, dat zij „een dienaar Gods is, ten goede der vromen” en hij voegt daar dadelijk aan toe: „Maar indien gij kwaad doet, zo vrees; want zij draagt het zwaard niet tevergeefs; want zij is Gods dienaar, een wreester tot straf dengene, die kwaad doet”; hetgeen ook de apostel Petrus betuigt, als hij zegt (1 Petrus 2 : 13v.): „Zijt dan alle menselijke ordening onderdanig, om des Heeren wil; hetzij den koning, als de opperste macht hebbende; hetzij den stadhouders, als die van hem gezonden worden tot straf wel der kwaaddoeners, maar tot prijs dergenen, die goed doen.”

Daarom dwalen de *Wederdopers* niet weinig, als zij leren, dat onder het Nieuwe Testament het gebruik van het zwaard de gelovige overheid ongeoorloofd is. Want hoe kan het ongeoorloofd zijn, hetgeen God onder het Oude, en Christus onder het Nieuwe Testament bevolen hebben. En hoe kan gelaakt worden, hetgeen de Heilige Geest de gelovigen beveelt en aanprijst? Aangezien dus de Apostel de richters en koningen van het Oude Testament, die koninkrijken door oorlog overwonnen hebben en gerechtigheid geoeffend, prijst om hun geloof (Hebr. 11 : 32v.); en onder het Nieuwe Testament de hoofdman geprezen wordt (Matth. 8 : 10) om zijn uitnemend geloof, de raadsheer Jozef om zijn rechtvaardigheid (Luk. 23 : 50), de hoofdman Cornelius om zijn Godzaligheid en Godzalige huisgenoten (Hand. 10), de stadhouder Sergius om zijn geloof (Hand. 13 : 1, welke allen noch Christus noch de Apostelen het gebruik van het zwaard verboden hebben, en ook niet aangeraden hebben, dat zij hun toenmalig beroep zouden prijsgeven en een ander aanvaarden, daarom is het duidelijk, dat het gebruik van het zwaard geenszins af te keuren valt in de christelijke overheid. Ja, zij behoort er veeleer toe vermaand te worden, om met het zwaard de doodslagers te straffen. Want als dat niet gebeurt, dan zullen er niet alleen overal tal van doodslagen plaatshebben, maar zal ook de ongerechtigheid gaan overheersen. Zij moet dus bedenken, dat het een verschrikkelijke misdaad is, te willen sparen degenen die God niet gespaard wil hebben; zoals de voorbeelden van Saul en Achab uitwijzen (1 Sam. 15 : 18v. en 23; 1 Kon. 20 : 4. Want toen Saul de Amalekieten zachter strafte dan God bevolen had, wordt hij door de profeet Samuël bestraft, en krijgt hij te horen, dat God hem om die reden verworpen had, zodat hij geen koning meer zijn zou. (1 Sam. 15 : 17-2. En toen

Achab de verbannen Benhadad gespaard had (1 Kon. 20: 42, wordt hij door een profeet bestraft, die hem aanzegt: „Omdat gij den man, dien Ik verbannen heb, uit de hand hebt laten gaan, zo zal uw ziel in de plaats van zijn ziel zijn en uw volk in de plaats van zijn volk” (vgl. N.G.B., art, 36, het begin en het slot).

Vraag 106. Maar dit gebod schijnt alleen van het doodslaan te spreken?

Antwoord. God, verbiedende de doodslag, leert ons dat Hij de wortel des doodslags, als nijd^a), haat b), toorn en wraakgierigheid c), haat en zulks alles voor een doodslag houdt d).

- a) Rom. 1 : 29, Gal. 5 : 21.
- b) 1 Joh. 2 : 9v.
- c) Gen. 4 : 5v., Matth. 5 : 22, Gal. 5 : 19-21, Jak. 1 : 20, Matth. 5 : 38v., Rom. 12 : 17 en 19; 1 Petrus 3 : 9.
- d) 1 Joh. 3 : 15.

Verklaring.

(Lansbergen, Bastingius. Deze vraag is een tegenwerping tegen de vorige leer; dat het namelijk geheel ongerijmd schijnt, dat tot dit gebod zulke zonden herleid worden, die tevoren genoemd zijn; aangezien in dit gebod alleen de doodslag schijnt verboden te worden. In het Antwoord wordt met twee redenen bewezen, dat die genoemde zonden ook mede in dit gebod verboden worden, namelijk:

Ten eerste, omdat ze een wortel en oorsprong van de doodslag zijn;
ten tweede: Omdat God zulke zonden voor een doodslag houdt.

De eerste reden staat zeer vast. Want zoals het onmogelijk is, of iemand moet de wortel van een verkeerde boom haten, waarvan de vruchten hem niet aanstaan, zo kan ook God de oorsprong van de doodslag niet nalaten te verbieden, wanneer Hij de doodslag zelf haat en verbiedt. Van de zonden die een wortel en oorsprong van de doodslag zijn, worden deze vier in de Catechismus genoemd, namelijk toorn, nijd, haat en wraakgierigheid.

1. *Toorn*, dat is een ontsteking van ons gemoed, waardoor wij geweldig opgehitst worden tegen degene, door wie wij verongelijkt zijn, of ménen verongelijkt te zijn. En dit is de eerste trap tot de doodslag, zoals de voorbeelden van Kaïn, Saul en Herodes zeer duidelijk leren (Gen. 4 : 6; 1 Sam. 18 : 7v., Matth. 2 : 1. Want in toorn ontstoken heeft Kaïn zijn broeder vermoord; Saul, vol gramschap tegen David, heeft hem trachten te doden; en toen Herodes door een verbolgen toorn bevangen was, heeft hij zijn mensen gezonden om alle kinderen, die te Bethlehem en in al deszelfs gebieden, van twee jaar oud waren, en daaronder, te laten doden. Daarom vermaant de Apostel niet zonder krachtige redenen de Efeziërs (Ef. 4 : 26 en 3, dat zij de zon niet zullen laten ondergaan over hun toornigheid. Want omdat de toorn een korte razernij is, kan het niet gebeuren, dat zij Gods gerechtigheid werkt; zoals de apostel Jakobus leert (Jak. 1 : 20).

2. *Nijd* is de tweede trap tot doodslag, en is een droefenis, onwil en hartzeer, dat iemand heeft en zichzelf aandoet over andermans welstand, die de nijdigaards niet schadelijk is. Want de nijdigaard wordt mager, als iemand anders vet wordt, d.w.z. wanneer het een ander welgaat. Zo heeft Kaïn zijn broeder Abel benijd (Gen. 4 : 4v.), omdat de Heere hem en zijn offer aanzag, en Kaïn en diens offer niet aanzag. En Jozefs broeders hebben eerst (Gen. 37 : 4-1 toegestemd in zijn dood, en daarna in zijn verkoping, omdat hij door de vader meer bemind werd dan zij, en omdat God te kennen gaf, dat hij een gebieder over het ganse huisgezin van zijn vader worden zou. En

daarom is Saul zo'n vijand van David geworden (1 Sam. 18 : 5, omdat zijn beleid door iedereen geprezen werd, en de maagden in hun lofzang David meer geprezen hadden dan Saul. Voor dit kwaad hebben wij ons te wachten, opdat wij niet tegen de liefde zondigen, die niet afgunstig is (1 Kor. 1, en opdat wij daardoor niet van de duivel tot doodslag aangedreven worden.

3. *Haat* is de derde trap tot doodslag; en dat is een zo grote afkeer van ons hart, van onze naaste, dat wij bij een weinig boos-woorden, zelfs zijn gezicht niet kunnen verdragen of hem met goede ogen aanzien; en ze is een onafscheidelijke metgezel van de nijd. Want het is onmogelijk, of wij moeten hem haten, die wij (iets) misgunnen, en zo ook omgekeerd. Hiervan geeft ons de Heilige Geest een voorbeeld in de broeders van Jozef. Want zo schrijft Mozes (Gen. 37 : 4v.): „Als nu zijn broeders zagen, dat hun vader hem boven al zijne broeders liefhad, haatten zij hem, en konden hem niet vredelijk toespreken. Ook droomde Jozef een droom, dien hij aan zijn broeders vertelde; dies haatten zij hem nog te meer.” Daarmee geeft de profeet te kennen, dat de broeders op Jozef zo nijdig geweest zijn, dat zij hem tevens ook gehaat hebben. Aangezien dus zowel haat als nijd de weg tot doodslag bereidt, moet die ook door ons vermeden worden. Want dit verbiedt God met nadruk in Zijn wet: „Gij zult uw broeder in uw hart niet haten, gij zult uw naaste naarstig berispen, en zult de zonde in hem niet verdragen.”

4. *Wraakgierigheid*, die uit nijd en haat voortkomt, en niets anders is dan een begeerte om hem, die men haat, de straf te geven, die hij o.i. verdiend heeft. En dit is als het ware een moeder van de doodslag. Want als ons gemoed uit wraakzucht, in zijn hart een doodslag tegen onze naaste voorgenomen heeft, en de gelegenheid zich voordoet om die boze daad te verrichten, dan geschiedt er een ongelukkige doodslag, tenzij God Zelf dat kwaad afwendt en keert. Zo heeft Kaïn uit wraakzucht, toen hij op het veld er de gelegenheid toe vond (Gen. 4 :, zijn broeder gedood. Desgelijks Jozefs broeders (Gen. 37 : 1, en Saul, die met die zonden bevangen waren: zij zouden hun broer, en hij (n.l. Saul) David (1 Sam. 1 omgebracht hebben, als God het niet verhinderd had. Daarom vermaant de Apostel ons terecht (Rom. 12 : 19; vgl. Deut. 31 : 3: „*Wreekt uzelf niet, beminden, maar geeft den toorn plaats; want er is geschreven: Mij komt de wraak toe; Ik zal het vergelden, zegt de Heere*”; vgl. Spr. 20 : 20, Rom. 12 : 17; 1 Thess. 5 : 15 en 1 Petrus 3 : 9. Hieruit blijkt, dat toorn, nijd, haat en wraakgierigheid - als trappen, die leiden tót de doodslag - ook mede hier in dit gebod verboden worden.

De tweede reden is: *Omdat God „zulks alles voor een doodslag houdt.”*

1) Het is zeker, dat alles wat God voor een doodslag houdt, in dit zesde gebod verboden wordt. Die zonden houdt God voor doodslag. Want dat leert Christus Zelf in het Evangelie, zeggende (Matth. 5 : 21v.): „Gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is: Gij zult niet doden; maar zo wie doodt, die zal strafbaar zijn door het gericht. Doch Ik zeg u: Zo wie ten onrechte op zijn broeder toornig is, die zal strafbaar zijn door het gericht; en wie tot zijn broeder zegt: Raka! die zal strafbaar zijn door den Groten Raad; maar wie zegt: Gij dwaas! die zal strafbaar zijn door het helse vuur.” Want daarmee geeft Christus te kennen, dat niet alleen zij tegen dit gebod zondigen die met hun handen iemand doden, maar ook zij die op hun broeder ten onrechte toornig zijn of op hem schelden. Daarom houdt de Heere toorn en schelden voor doodslaan. Maar op dit punt dient men er op te letten, dat niet alle toorn tegen onze broeder voor doodslag gehouden moet worden, maar (alleen) de onrechtvaardige toorn. Want soms is het wel geoorloofd toornig te worden om een rechtvaardige oorzaak, wanneer ons gemoed ontstoken wordt om de zonden te bestraffen; op welke wijze Mozes, Elia en Christus - zonder zonde - toornig geweest

zijn (Ex. 32 : 19; 1 Kon. 19 : 10, Joh. 11 : 31 en 38, Mark. 3. Bovendien houdt de Heere ook haat voor een doodslag, zoals met nadruk de apostel Johannes leert, zeggende (1 Joh. 3 : 1: „Die zijn broeder haat, is een doodslager.” Zo volgt hieruit dan zeer terecht, dat in dit gebod niet alleen doodslag, maar ook toom, nijd, haat, wraakgierigheid en soortgelijke zonden verboden worden. En daaruit blijkt, dat eertijds de Farizeeën en Schriftgeleerden ten zeerste hebben gedwaald, en dat allen ook nu nog dwalen, die wel hun handen in bedwang houden voor de uiterlijke doodslag, maar intussen tegenover hun naasten grote wreedheid en onrecht tonen, en dan toch niet van gedachte zijn, dat zij dit gebod overtreden hebben. Want God oordeelt daar anders over, als Hij door middel van de profeet (Jes. 1 : 15-1 zegt, dat de handen der Israëlieten „vol bloed” waren, omdat zij de verdrukten niet hadden opgericht, de wezen geen recht gedaan, en de zaken der weduwen niet behartigd hadden.)

In het verbod wordt alleen *de doodslag* genoemd; en dat niet, omdat God alleen die hier zou verbieden, maar opdat Hij mét deze boze vrucht tevens de oorzaken zelf daarvan zou wegnemen, en opdat Hij de zonden, die hiermee verbonden zijn - door ze onder de naam „doodslag” samen te vatten, en daardoor de ernst ervan te kennen te geven -, ons daarvan des te krachtiger zou afschrikken. Want hiertoe dient de zevende regel inzake de Tien Geboden, die we tevoren gesteld hebben: „Wanneer enige bijzondere soort geboden of verboden wordt, dan worden ook alle andere, die hiermee enigszins verwant zijn, en tevens heel het algemene geslacht geboden of verboden”; en ook: „Wanneer enige zaak, die door een bepaalde oorzaak voortgebracht wordt, geboden of verboden wordt, dan wordt ook de oorzaak, die dat voortbrengt, geboden of verboden.” Dus wordt mét de uiterlijke doodslag alle onrechtvaardige kwetsing van de naaste verboden, en tevens alle oorzaken en bewijzen van die kwetsing; zoals toom, nijd, haat en wraakgierigheid, Matth. 5 : 21: „Zo wie ten onrechte op zijn broeder toornig is, die zal strafbaar zijn door het gericht.”

Vraag 107. Maar is het genoeg, dat wij onze naaste, zoals tevoren gezegd is, niet doden?

Antwoord. Neen; want God, verbiedende de nijd, haat en toom, gebiedt dat wij onze naaste liefhebben als onszelf ^a), en jegens hem geduld, vrede, zachtmoedigheid b), barmhartigheid c) en alle vriendelijkheid d) bewijzen, zijn schade, zoveel als ons mogelijk is, afkeren ^e), en ook onze vijanden goed doen f).

- a) Matth. 22 : 39, id. 7 : 12.
- b) Matth. 5 : 5, Rom. 12 : 18, Gal. 6 : 1v., Ef. 4 : 1-3.
- c) Matth. 5 : 7, Luk. 6 : 36.
- d) Rom. 12 : 10.
- e) Ex. 23 : 5, Deut. 22 : 4.
- f) Spr. 25 : 21v., Rom. 12 : 20v.; id. 5 : 8, Matth. 5 : 44v.

Verklaring.

Omdat de Wet niet slechts gebiedt om de zonden te vermijden, maar ook de daartegen strijdende deugden te doen, zo verbiedt God niet alleen dat wij iemands gezondheid en leven zullen kwetsen, maar gebiedt Hij ook, dat wij die zoveel mogelijk zullen beschermen en onderhouden. Daarom bevat het verbod „Gij zult niet doodslaan”, tevens dit gebod: „Gij zult het leven van uw naaste bewaren.” En het leven van de naaste wordt bewaard óf door het niet te kwetsen, óf door het te helpen. Wij mogen het niet kwetsen, wanneer wij niet getergd zijn - want dat vereist de rechtvaardigheid!, of wanneer wij wel getergd zijn; want zulks vereist de lankmoedigheid (Lansbergen)

en bescheidenheid; of op beide manieren; want dat vereist de liefde tot rust en vrede. 's Naasten leven en welzijn wordt beschermd, of door afwering van alle onrecht, hetwelk doen de verwisselende rechtvaardigheid bij het straffen, de kloekheid en ijver; óf door het bewijzen van weldaden, hetgeen geschiedt door beleefdheid, medelijden en vriendschap.

1. *Rechtvaardigheid*, die niemand in 't bijzonder kwetst, bestaat hierin:

als men noch door een opzettelijk voornemen noch door onachtzaamheid iemands leven of lichaam kwetst, door wie wij niet gekwetst zijn, tenzij God het gebiedt. Of: Het is een deugd, die alle kwetsingen van ons leven of van dat van onze naaste voorkomt, die of met geweld, of door bedrog of door onachtzaamheid geschieden, Lev. 34 : 17, Ex. 21 : 21. Deze deugd wordt in de woorden van het gebod „Gij zult niet doodslaan” uitgedrukt.

Hiermee strijden, en worden in dit gebod verboden: 1. Alle kwetsing van ons leven, of van dat van onze naaste, die of moedwillig, of uit onachtzaamheid, in strijd met de wetten, plaatsheeft. 2. Slapheid, wanneer niet gekwetst of gestraft worden degenen, die behoren gestraft te worden door hen, wier ambt het is.

2. *Zachtmoedigheid*, of verzoenlijkheid of vergevensgezindheid, is een deugd, waardoor de toorn getemperd wordt, en die daarin bestaat, wanneer men of om geen lichte oorzaak zich boos maakt, noch - al is er een wettige reden tot toorn aanwezig - de ondergang wenst van de persoon, die ons te kort doet, maar zich alleen vertoornt over de smaad, die Gode aangedaan wordt, of vanwege de onrechtvaardigheid en schade, die onze naaste aangedaan wordt, en wanneer wij in ons hart geen plaats geven om enig onrecht te wreken, hoe groot dat ook zijn mocht, maar wanneer men zelfs de zaligheid en het welzijn van de vijanden en van hen, die ons zeer lelijk behandeld hebben, van harte begeert, en zich ook beijvert om, naar ons vermogen en hun nood, voor hen te zorgen, Matth. 5 : 5: „7alig zijn de zachtmoedigen; want zij zullen het aardrijk beërven.”

Hiermee is in strijd: 1. Zachtheid, wanneer men niet boos wordt om zeer grote verongelijking, en die niet straft, of, wanneer men bij het bestraffen veel te zacht is. 2. Toom, en alle onrechtvaardige of onmatige toom. 3. Wraakzucht, en verborgen vijandschap.

3. *Billijkheid*, of bescheidenheid, is een matiging van het hoogste recht, en ze bestaat hierin, dat men om het algemene welzijn, of om het bijzondere welzijn van hen die verkeerd deden, of om ergernis te vermijden, enigszins afstand doet van ons recht bij het bestraffen van de zonden, of bij het vervolgen van het onrecht, Fil. 4 : 5: „Uw bescheidenheid zij allen mensen bekend.”

Hiermee is in strijd: 1. Wreedheid, en een onrechtvaardige gestrengheid of een onmatige strafheid. 2. Te grote zachtheid of slapheid, wanneer iemand niet bewogen wordt door de dingen, waardoor hij om zijns ambts wil behóórt bewogen te worden. 3. Aanzien des persoons.

4. *Liefde tot vrede* en eendracht, welke hierin gelegen is, dat men ijverig alle nodeloze aanleidingen tot boosworden, onenigheden, twisten en veten voorkomt; en dat men hen, die op ons of op anderen toornig zijn, weer tracht te verzoenen, en - teneinde vrede te houden - geen moeite ontziet en alle onrecht gaarne verdraagt, wanneer God geen smaadheid aangedaan wordt, of aan het welzijn van ons of van anderen geen bijzonder grote afbreuk bewezen wordt; kortom: Wanneer men liefde en ijver heeft tot vrede en eendracht, door alle boosworden en alle aanleidingen tot toorn en tweedracht te voorkomen, en door ijverig te pogen om alle ontstane tweedracht weg te nemen,

Rom. 12 : 16 en 14 : 19; Hebr. 12 : 15. Hiermee is in strijd: 1. Oproerigheid, die alle mogelijke oorzaken tot moeite geeft of neemt; en daartoe behoort de lust en genegenheid om te twisten, te achterhalen, te lasteren, kwaad te spreken, enz. 2. Slapheid; 3. In oneerlijke dingen iemand ter wille zijn.

5. *Rechtvaardigheid* in het straffen, hetgeen hierin bestaat, dat men bij het wereldlijke recht een overeenkomst bewaart tussen de zonde en de straf, naar de aard der omstandigheden, zoals tot bescherming van de ere Gods en van de gemeenschap van het menselijke geslacht nodig zal zijn; of: Dat men een overeenkomst tussen zonden en straffen handhaaft, door even zwaar te straffen, als de zonden verdienen, of niet zo zwaar om bepaalde opmerkelijke oorzaken. Want aangezien God verbiedt, dat de gemeenschap der mensen gekwetst worden zal, en Hij ook wil dat de overheid de tucht en onderdanigheid volgens al de Tien Geboden handhaven zal, zo wil Hij tevens, dat zij die deze orde verbreken, met rechtvaardige straffen flink zullen gestraft worden. En tenzij deze justitie, of rechtvaardigheid onderhouden wordt, kan er geen menselijke gemeenschap bestaan. 1 Kon. 20 : 42: „Omdat gij den man, die Ik verbannen heb, uit de hand hebt laten gaan, zo zal uw ziel in de plaats van zijn ziel zijn, en uw volk in de plaats van zijn volk”; Lev. 24 : 11, Num. 31 : 31, Ex. 21 : 23, Deut. 24 : 16.

Bezwaar. Hier staat geschreven: „Gij zult niet doodslaan.” Dus mag de Overheid de mensen niet doodslaan, en derhalve wordt deze rechtvaardigheid hier ook niet geboden.

Antwoord.

1. Gij zult niet doodslaan, namelijk gij, die een privé persoon bent (zult niet doodslaan) naar uw eigen gelieven en begeerte, en als Ik het u niet gebied, en tenzij Ik wil, dat deze wet bij enkele bijzondere dingen niet zal onderhouden worden. Maar dat neemt het ambt der Overheid niet weg. Want zij is Gods diensdijneresse (Rom. 1, en draagt het zwaard, dat zij van God ontvangen heeft, niet te vergeefs. Dus wanneer de overheid de mensen doodt, dan doodt niet zij de mensen, maar God Zelf.

2. Ja, door diezelfde reden kan men het tegengestelde concluderen: Daarom moeten sommigen gedood worden, opdat de menselijke gemeenschap door de moordenaars niet vernietigd wordt.

Met de strenge rechtvaardigheid is in strijd: Onrechtvaardigheid, wanneer men of in het geheel niet straft, of ten onrechte straft, zoals: 1. Wreedheid en te grote strengheid, of het gestrengste recht bedrieglijk gebruiken. 2. Privé of persoonlijke wraak. 3. Slapheid. 4. Aanzien des persoons.

6. *Kloekheid* of kracht dat men met goede reden en bescheid een gevaar aandurft, om - tegen(over) groot onrecht - het behoud van onszelf of van anderen te verdedigen. Die kloekheid komt voort uit het geloof, uit de hoop en uit de liefde tot God en de naaste. De uitnemende mannelijke kloekheid is een bijzondere gave Gods, zoals bij Jozua, Simson, Gideon en David, enz. De strijdbare kloekheid is een voorvechtster der gerechtigheid en een aanneming van de bescherming van onszelf en van anderen, hoewel dat niet zonder gevaar gebeurt. Oorlog is óf een noodwendige verdediging tegen degenen, die moorden of wreedheid onder de onderdanen aanrichten; of een rechtvaardige straf over bijzonder groot onrecht, dat gewapenderhand ondernomen wordt door hem, aan wie de gewone macht bevolen is, 1 Sam. 15.

Hiermee is in strijd: 1. Vreesachtigheid of kleinmoedigheid, wanneer men geen noodzakelijke gevaren durft doorstaan. 2. Roekeloosheid, wanneer men bepaalde onnodige gevaren aandurft.

7. *Ijver*, d.w.z. dat men zich uit liefde tot de gerechtigheid en de naaste, boos maakt om een bijzonder groot onrecht, dat de onschuldige aangedaan wordt, en dat naar zijn vermogen ook afweert en wreekt, volgens Gods bevel. Of het is een deugd, daar men ontevreden is om de smaad van God en om een groot onrecht, dat of Gode, of de naaste aangedaan is. Met deze ijver is in strijd: 1. Slapheid. 2. Onbillijke toom.

8. *Beleefdheid*, of liefde tot de naaste in het bijzonder, en die zo in eigenlijke zin genoemd wordt. Het is een deugd, die hierin bestaat, dat men aan de mensen een oprechte goedwilligheid bewijst, zoals wij gaarne zouden willen, dat zij ons bewezen werd, en die met woorden, gebaren en geschikte diensten betoont. Of het is een goedgunstigheid jegens anderen in het gemoed, de wil en het hart, en een betonen daarvan met gebaren, woorden en mogelijke dienst(verlenging)en; Rom. 12 : 9: „De liefde zij ongeveinsd.” Rom. 12 : 10, Fil. 2 : 3.

Hiermee is in strijd: 1. Onbeleefdheid, of stuursheid, wanneer men óf nalaat hetgeen eigenlijk tot de beleefdheid behoort, of doet hetgeen daarmee in strijd is. 2. Kwaadgunstigheid of nijd, dat een droefheid inhoudt over de welvaart van een ander, en een ijver om die aan zich te trekken, of althans van de ander te weren. „Mix nicht, dir nicht.”⁶ 3. Eigenliefde, met verachting of verwaarlozing van de naaste, en het bewijs daarvan. 4. Iemand in ongeoorloofde dingen ter wille zijn.

9. *Barmhartigheid*, of medelijden, welke hierin bestaat, dat men medelijden heeft met de ellende van de onschuldigen, of van hen die uit zwakheid gevallen zijn; en dat men zijn best doet, om ze te verzachten. Of, dat men medelijden heeft met de ellende van de rechtvaardigen, of van hen, die uit onkunde of zwakheid gezondigd hebben, en dat men die zoekt weg te nemen óf te verzachten, zoveel de rechtvaardigheid toelaat, en dat men zich niet verblijdt over de ellende, zelfs niet van de vijanden. Matth. 5 : 7: „Zalig zijn de barmhartigen, want hun zal barmhartigheid geschieden.” Matth. 5 : 44 en 48, Luk. 6 : 36, Jak. 2 : 13.

Met de barmhartigheid is in strijd: 1. Dat men zich over andermans kwaad of ongeluk verblijdt. 2. Dat men geen aandoening en medelijden heeft 3. Slapheid.

10. *Vriendschap*, die mede onder de beleefdheid begrepen is, en een ware en onderlinge goedgunstigheid der vromen is, verwekt door een onderling bekennen van elkaars deugd, of door eerlijke diensten, door elkaar onderlinge diensten te bewijzen, die eerlijk en mogelijk zijn. Spr. 18 : 24: „Een man, die vrienden heeft, heeft zich vriendelijk te houden; want er is een liefhebber, die meer aankleeft dan een broeder”; Deut. 24 : 1 en 4; 1 Kon. 18 : 13, Ex. 23 : 5, Matth. 5 : 44, Rom. 12 : 20.

Met de vriendschap is in strijd: 1. Vijandschap. 2. Veronachtzaming van de vrienden. 3. Lichtvaardig vriendschap maken en verbreken. 4. Geveinsde vriendschap. 5. Plumstrijken. 6. In onbehoorlijke dingen zijn vriend ter wille zijn.

⁶ Duits spreekwoord, weergave (van prof. v. d. Honert) van „My niet, Dy niet.”